

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата економічних наук, доцента

ДОРОШЕНКО Олени Олександрівни

на дисертаційну роботу **КОЗИРА Юрія Руслановича**

за темою «**Державне регулювання розвитку ринку електронних платежів**»,

представлену на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051

«Економіка» у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Актуальність теми дослідження та зв'язок з науковими програмами і темами

Актуальність теми дисертаційного дослідження Козира Ю. Р. зумовлена глибинними трансформаційними процесами, що відбуваються у фінансовій системі України та світу під впливом цифровізації економіки. Стрімкий розвиток електронних платежів, поширення фінансових технологій (FinTech), зростання ролі безготівкових розрахунків та формування цифрового платіжного середовища об'єктивно підвищують значення ефективного державного регулювання цього сегмента фінансового ринку.

Особливої актуальності досліджувана проблематика набуває в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення економіки України, коли забезпечення безперервності платіжної інфраструктури, підвищення її стійкості до зовнішніх шоків, кіберзагроз і ризиків функціонування фінансової системи є критично важливими завданнями державної політики. У цьому контексті ринок електронних платежів виступає не лише інструментом обслуговування економічних процесів, але й важливим чинником фінансової стабільності, економічної безпеки та соціально-економічної інклюзії.

Водночас, незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених розвитку платіжних систем і цифрових фінансів, недостатньо дослідженими залишаються питання комплексного державного регулювання ринку електронних

платежів з урахуванням сучасних викликів, зокрема воєнної економіки, інтеграції до європейського фінансового простору, розвитку відкритого банкінгу та впровадження інноваційних платіжних інструментів. Це зумовлює необхідність поглиблення теоретико-методологічних підходів та розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення державної політики у цій сфері.

Зв'язок дисертаційного дослідження з науковими програмами, планами і темами полягає в тому, що воно виконане відповідно до наукових напрямів і тематичного плану науково-дослідних робіт Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, а саме – в межах науково-дослідної теми «Механізм управління ефективністю та стійкістю функціонування соціально-економічних систем в умовах трансформації економіки України» (державний реєстраційний номер 0122U001528, термін виконання 01.01.2021–31.12.2025), та спрямоване на вирішення актуальних завдань розвитку національної економіки, зокрема у сфері цифрової трансформації фінансової системи та вдосконалення механізмів державного регулювання.

Таким чином, тема дисертації є своєчасною, науково обґрунтованою та має важливе теоретичне і практичне значення для розвитку економічної науки і формування ефективної державної політики у сфері електронних платежів.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень дисертації

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації Козира Ю. Р., є достатньо обґрунтованими та логічно вивіреними. Високий рівень обґрунтованості результатів дослідження забезпечується комплексним використанням сучасного теоретико-методологічного інструментарію, який включає загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, зокрема методи системного аналізу, узагальнення, порівняння, економіко-статистичного та економетричного аналізу.

Достовірність отриманих результатів підтверджується використанням значного масиву офіційних статистичних даних, аналітичних матеріалів та

нормативно-правових актів, що регламентують функціонування ринку електронних платежів в Україні. У роботі використано дані Національного банку України, міжнародних фінансових організацій, а також результати власних розрахунків автора, що дозволило забезпечити репрезентативність та надійність емпіричної бази дослідження.

Позитивної оцінки заслуговує застосування автором економетричного інструментарію, зокрема поєднання методів множинної регресії та векторної авторегресії (VAR), що дало змогу комплексно оцінити вплив різноманітних факторів (інфраструктурних, соціально-економічних, поведінкових, конкурентних та безпекових) на розвиток ринку електронних платежів. Це свідчить про достатній рівень наукової глибини дослідження та підвищує достовірність отриманих висновків.

Обґрунтованість наукових положень також підтверджується логічною послідовністю викладення матеріалу, узгодженістю між метою, завданнями, об'єктом і предметом дослідження та отриманими результатами. Висновки дисертації є аргументованими, випливають із проведеного аналізу та відповідають сучасному стану розвитку економічної науки і практики державного регулювання.

Основні положення дисертаційного дослідження пройшли всі види апробації: вони опубліковані у достатній кількості наукових статей – 8, доповідалися на 17 науково-практичних конференціях, що свідчить про ознайомлення наукової громадськості з результатами дослідження здобувача.

У цілому дисертаційне дослідження характеризується належним рівнем наукової обґрунтованості та достовірності, що дозволяє вважати сформульовані автором наукові положення, висновки і рекомендації переконливими та такими, що мають теоретичну і практичну цінність.

Наукова новизна отриманих результатів

Основний науковий результат дисертаційного дослідження полягає у подальшому розвитку та удосконаленні теоретико-методологічних і прикладних засад державного регулювання розвитку ринку електронних платежів в Україні в

умовах цифрової трансформації економіки та воєнно-економічних викликів. Наукова новизна результатів міститься у таких основних положеннях розділів дисертації.

1. У першому розділі дисертації узагальнено економічний зміст поняття «електронний платіж» та розвинено концептуальні положення щодо ролі ринку електронних платежів у національній економіці шляхом його трактування як системоутворювального чинника економічного розвитку та економічної безпеки держави (с. 26–42). Запропоновано розширену класифікацію форм електронних платежів, що базується на їх систематизації за технічними, інституційними та організаційними ознаками, що дозволяє підвищити повноту ідентифікації сучасних платіжних інструментів (с. 43–61). Удосконалено теоретико-методичні засади державного регулювання ринку електронних платежів шляхом виокремлення ключових об'єктів державного впливу та їх структуризації за трьома взаємопов'язаними контурами: інфраструктурно-технологічним, ринкового середовища та регуляторного впливу (с. 62–77).

2. У другому розділі дисертації здійснено комплексний аналіз стану та тенденцій розвитку ринку електронних платежів в Україні, зокрема з урахуванням впливу цифровізації та воєнних факторів (с. 82–105). Удосконалено методичний підхід до аналізу динаміки платіжної поведінки на основі використання деталізованих періодичних даних, що дозволяє виявляти короткострокові коливання та оцінювати темпи поширення цифрових платіжних інструментів (с. 106–120). Запропоновано інтегрований економетричний підхід до оцінювання чинників розвитку ринку електронних платежів, який поєднує методи множинної регресії та векторної авторегресії, що забезпечує комплексний аналіз впливу інфраструктурних, соціально-економічних, поведінкових і конкурентних факторів (с. 108–138). Проведено системний аналіз практики державного регулювання розвитку ринку електронних платежів в Україні, що дозволило виявити особливості його функціонування в умовах воєнної економіки (с. 139–160).

3. У третьому розділі дисертації набули подальшого розвитку науково-прикладні засади формування державної політики розвитку ринку електронних

платежів шляхом обґрунтування стратегічних пріоритетів та системного підходу до її реалізації, розробки моделі підвищення ефективності функціонування ринку електронних платежів в Україні (с. 162–183). Розроблено комплексну модель розвитку ринку електронних платежів, яка інтегрує технологічні, інституційні та поведінкові чинники, що дозволяє формувати узгоджені управлінські рішення (с. 184–205). Удосконалено інструментарій підвищення ефективності державного регулювання розвитку ринку електронних платежів в умовах воєнного та повоєнного відновлення, зокрема шляхом обґрунтування системи проактивних економічних стимулів, розвитку інноваційних фінансових технологій та інтеграції до європейського платіжного простору (с. 206–229).

Аргументація новизни положень дисертаційного дослідження дозволяє підтвердити наявність удосконалених наукових підходів та таких, що набули подальшого розвитку, у сфері теоретико-методичного забезпечення державного регулювання розвитку ринку електронних платежів, що свідчить про належний рівень наукової новизни отриманих результатів.

Значення результатів дослідження для науки і практики

Наукове значення здобутків дисертації полягає у подальшому розвитку теоретико-методологічних положень щодо державного регулювання розвитку ринку електронних платежів. Теоретичне значення результатів дослідження проявляється у поглибленні наукових підходів до розуміння сутності ринку електронних платежів як системоутворювального чинника економічного розвитку та економічної безпеки, а також у розвитку методичних засад його дослідження і регулювання в умовах цифровізації економіки та воєнних викликів. Одержані результати можуть бути використані у навчальному процесі закладів вищої освіти при викладанні дисциплін економічного та фінансового спрямування.

Поряд із теоретичним значенням, дисертаційне дослідження Козира Ю. Р. має практичну цінність. Розроблені в роботі підходи та отримані результати є методичною основою для формування та вдосконалення державної політики розвитку ринку електронних платежів, зокрема в частині підвищення

ефективності регуляторного впливу, розвитку платіжної інфраструктури, стимулювання безготівкових розрахунків та впровадження фінансових інновацій.

Практичне значення результатів дослідження полягає у можливості їх використання органами державної влади, Національним банком України, фінансовими установами та іншими учасниками ринку при розробленні стратегічних пріоритетів розвитку платіжного ринку, удосконаленні інструментів його регулювання, а також забезпеченні стійкості функціонування платіжної системи в умовах воєнного та повоєнного періодів. Запропоновані у дисертації рекомендації можуть бути використані для підвищення ефективності функціонування ринку електронних платежів та інтеграції України до європейського платіжного простору. Практичне значення результатів дисертаційної роботи підтверджується довідками АТ БАНК 3/4 (довідка № 101/56- 4 від 17 лютого 2026 р.) Філії Львівського обласного управління АТ «Державний ощадний банк України» (Довідка № 111.196 – 48/1503 від 09.03. 2026 р.).

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

Положення дисертації, що мають теоретичну та практичну цінність, у достатньому обсязі висвітлені у фахових наукових журналах, а також оприлюднені на міжнародних та регіональних науково-практичних конференціях. За результатами дослідження автором опубліковано 25 наукових праць загальним обсягом 7,51 д.а., що належать автору 6,45 д.а., серед яких 8 статей у фахових виданнях України. За кількісно-якісними характеристиками, це відповідає вимогам до публікацій за дисертацією на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Дисертаційна робота підготовлена відповідно до принципів та норм

академічної доброчесності. Всі використані джерела інформації належним чином оформлені. Будь-які форми порушення етичних норм відсутні.

Зауваження та дискусійні положення дисертаційної роботи

Не зважаючи на наявність наукової новизни, практичної значущості положень дисертаційної роботи, вона не позбавлена окремих зауважень, серед яких доцільно виділити такі.

1. У першому розділі дисертації автором розвинено трактування ринку електронних платежів як системоутворювального чинника економічного розвитку та економічної безпеки держави. Водночас доцільним було б більш чітко конкретизувати механізми впливу цього ринку на окремі складові економічної безпеки, зокрема через кількісні індикатори або відповідні методичні підходи до їх оцінювання.

2. Автор пропонує структурування державного регулювання за трьома контурами: (1) інфраструктурно-технічним, (2) ринкового середовища, (3) регулювання розвитку ринку. Ця ідея є концептуально цікавою, однак у роботі не показано, як між цими контурами відбувається взаємодія і зворотний зв'язок, чи існують між ними ієрархічні відносини, яку роль виконує кожен з них у кризових умовах. Для використання даної моделі як аналітичного інструменту потребує уточнення питання взаємодії між цими контурами в практичній площині, зокрема щодо пріоритетності їх застосування у різних макроекономічних умовах.

3. У другому розділі дисертації запропоновано методичний підхід до аналізу динаміки платіжної поведінки на основі використання деталізованих періодичних даних. Беззаперечною перевагою є орієнтація на більш гнучкий аналіз короткострокових змін та виявлення проміжних тенденцій. Водночас у роботі недостатньо розкрито питання чутливості запропонованої моделі до зміни вхідних параметрів, зокрема макроекономічних показників, рівня доходів населення чи зовнішніх шоків. Доцільним було б доповнити дослідження аналізом сценаріїв або тестуванням моделі на різних часових вибірках, що

дозволило б підвищити рівень її прикладної надійності та універсальності використання.

4. Застосування економетричного інструментарію, зокрема поєднання моделей множинної регресії та векторної авторегресії, свідчить про високий рівень методичної підготовки автора. Разом з тим, у дисертації доцільно було б більш розгорнуто обґрунтувати вибір незалежних змінних, їх економічну інтерпретацію та взаємозв'язки між ними. Окрім того, потребують більш детального висвітлення питання визначення оптимальної кількості лагів у VAR-моделі, а також результати діагностичних тестів (на стаціонарність рядів, автокореляцію залишків, мультиколінеарність), що є важливими для підтвердження адекватності та стійкості побудованих моделей.

5. У третьому розділі дисертації автором розроблено комплексну модель розвитку ринку електронних платежів, яка інтегрує технологічні, інституційні та поведінкові чинники. Такий підхід є сучасним і відповідає міждисциплінарному характеру досліджуваної проблематики. Водночас робота виграла б від більш детального опису механізмів практичної реалізації цієї моделі, зокрема визначення конкретних інструментів впровадження, відповідальних суб'єктів, етапів реалізації та критеріїв оцінювання ефективності. Також доцільним було б представити можливості апробації моделі у діяльності державних органів або фінансових інституцій, що підвищило б її прикладну значущість.

6. Заслуговують на увагу пропозиції здобувача щодо запровадження цифрової гривні (CBDC) та інтеграції вітчизняного платіжного ринку у європейські системи SEPA і EPI. Зазначені напрями є стратегічно важливими і свідчать про широке бачення автором перспектив розвитку досліджуваного ринку. Водночас, з метою підвищення доказової бази та практичної застосовності сформульованих рекомендацій, було б доцільним доповнити їх кількісною оцінкою очікуваних ефектів від реалізації запропонованих заходів. Корисним також видається більш розгорнутий аналіз потенційних ризиків – регуляторних, технологічних та валютних – з урахуванням досвіду країн, які вже пройшли аналогічний шлях інтеграції (зокрема держав Балтії при приєднанні до зони

SEPA). Це дозволило б органам державної влади отримати більш операційний інструментарій для практичного впровадження запропонованих рішень.

Вказані зауваження не суттєво впливають на позитивність оцінки дисертаційної роботи та отримані результати дослідження.

Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам

Детальне ознайомлення з дисертаційною роботою та публікаціями Козира Ю.Р. дозволяє зробити такий загальний висновок.

Дисертація на тему «Державне регулювання розвитку ринку електронних платежів» і, відповідно, опубліковані наукові праці виконані на актуальну тему. Вони містять теоретичні, методичні та практичні розробки, які засвідчують, що отримані автором нові науково обґрунтовані результати в такій галузі знань як соціальні та поведінкові науки дозволяють вирішити актуальне та важливе науково-практичне завдання щодо вдосконалення теоретико-методологічних і прикладних засад державного регулювання розвитку ринку електронних платежів в Україні.

Дисертаційна робота Козира Ю.Р. є цілісним, завершеним, самостійно виконаним і логічно побудованим науковим дослідженням, результати якого мають наукову новизну і практичну значущість, їм характерні обґрунтованість і достовірність. Поставлені в роботі завдання виконані, мета дослідження досягнута. Розроблені автором теоретико-методичне забезпечення і практичні рекомендації щодо вирішення поставлених завдань мають суттєве значення для розвитку сучасної теорії та практики державного регулювання розвитку ринку електронних платежів. Наукові праці та опубліковані у фахових виданнях статті, тези конференцій містять винесені на захист наукові положення дисертації та повно їх характеризують.

Дисертація оформлена відповідно до встановлених вимог. Висловлені зауваження не знижують позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Оцінюючи отримані в дисертаційній роботі науково обґрунтовані результати, їх експериментальну перевірку та впровадження, вважаємо, що дисертація за своїм змістом, оформленням, теоретичним обґрунтуванням, рівнем наукової новизни, обсягом проведених досліджень і прикладною значущістю розробок відповідає вимогам пп. 6-8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44 із змінами, а її автор Козир Юрій Русланович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю «Економіка» у галузі знань «Соціальні та поведінкові науки».

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і аудиту
Національного університету водного
господарства і природокористування

Олена ДОРОШЕНКО

